

**UCHWAŁA NR XXXVII/242/2021
RADY MIEJSKIEJ W MIŁAKOWIE**

z dnia 30 listopada 2021 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata
2022 - 2024**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021, poz. 1372 ze zm.) oraz art. 176 pkt. 1 i art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. 2020 r., poz. 821 ze zm.)

**Rada Miejska w Miłakowie
uchwała, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2022 – 2024 stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miłakowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2022 r.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

Michał Boczulak

**GMINNY PROGRAM WSPIERANIA
RODZINY
W GMINIE MIŁAKOWO
NA LATA 2022-2024**

Miłakowo 2021

Spis treści

Wstęp	3
1. Uwarunkowania prawne obszaru wspierania rodziny.....	5
2. Zgodność z dokumentami strategicznymi.....	10
3. Diagnoza sytuacji rodzin z dziećmi w Gminie Miłakowo	13
4. Adresaci i realizatorzy Programu.....	21
5. Cele, kierunki i oczekiwane rezultaty działań	23
6. Monitoring i ewaluacja Programu	27
7. Źródła finansowania Programu	28
Załącznik 1.	30

Wstęp

Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Miłakowo na lata 2022-2024 opracowywany był w szczególnych warunkach, charakteryzujących się dużą niepewnością dotyczącą procesów społecznych i gospodarczych w Polsce i na świecie. Ogłoszony w marcu 2020 roku stan epidemii SARS-coV-2 (czyli tzw. koronawirusa) w kraju i związane z nim ograniczenia poważnie wpłynęły na funkcjonowanie zarówno jednostek samorządu terytorialnego, jak i całego społeczeństwa. Pierwsza połowa roku przyniosła ograniczenia w działalności gospodarczej, zmniejszenie zakresu lub wyłączenie funkcjonowania instytucji i zakładów pracy oraz izolację społeczną. Po niespełna dwóch miesiącach rząd podjął decyzję o stopniowym wycofywaniu restrykcji, jednak okres izolacji i zamrożenia gospodarki był na tyle długi, by spowodować zamknięcie niektórych zakładów pracy, zwolnienia pracowników, zmniejszenie produkcji i zakresu działalności. Jesień 2020 roku i wiosna 2021 roku przyniosły kolejne fale zachorowań oraz powrót obostrzeń i rekomendacji związanych z izolacją społeczną, pracą zdalną i nauką w trybie on-line, które obowiązywały nadal do połowy 2021 roku.

Zarówno sama epidemia, jak i związana z nią izolacja społeczna mogły wpłynąć w perspektywie długoterminowej na funkcjonowanie wielu rodzin. Praca zdalna i nauka online spowodowały, że ich członkowie zostali zmuszeni do funkcjonowania ze sobą praktycznie całą dobę. Ponadto rekomendacje dotyczące ograniczenia bezpośrednich kontaktów z dalszą rodziną, sąsiadami, znajomymi, a także zamknięcie miejsc, które sprzyjały tym kontaktom, takich jak restauracje, kina, siłownie, pogłębiły izolację. Dla części rodzin był to okres umożliwiający spędzanie ze sobą czasu, którego do tej pory nie mieli. W innych natomiast spowodował bądź nasilił problemy takie jak bezrobocie, bezradność opiekuńczo-wychowawcza, uzależnienia, przemoc i konflikty rodzinne.

Szczególnie trudny czas ten okazał się dla dzieci i młodzieży, głównie z uwagi na konieczność ograniczenia bądź rezygnacji z bezpośrednich kontaktów z rówieśnikami, trudności w przystosowaniu się do reguł zdalnej

nauki, nadmierne korzystanie z urządzeń elektronicznych, przebywanie w dysfunkcyjnym środowisku rodzinnym, brak alternatywnych możliwości spędzania wolnego czasu. Skutki izolacji mogą ujawnić się w najbliższych latach, jednak już teraz mówi się o możliwych problemach emocjonalnych dzieci i młodzieży, zagrożeniu uzależnieniami behawioralnymi oraz trudnościach w nauce i w bezpośrednich relacjach z rówieśnikami.

Niniejszy dokument został opracowany z uwagi na wygasanie okresu obowiązywania *Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Miłakowo na lata 2019-2021*. Stanowi on jego kontynuację, jednak uwzględnia szczególne uwarunkowania związane z obecną sytuacją społeczną i niepewność programowania działań. Jego głównym założeniem jest wspieranie rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz zapewnieniu dzieciom i młodzieży warunków wszechstronnego i harmonijnego rozwoju.

Niniejszy dokument składa się z dwóch zasadniczych części. Pierwsza ma charakter diagnostyczny i zawiera analizę sytuacji rodzin w gminie, w tym środowisk korzystających z pomocy społecznej w latach 2018-2020. Główne źródło informacji stanowiły sprawozdania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Miłakowie, a także dane Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (BDL GUS). Druga część Programu to część wdrożeniowa, precyzująca cele i działania do realizacji w przyjętej perspektywie czasowej, z uwzględnieniem ich harmonogramu, źródeł finansowania oraz głównych założeń monitoringu.

1. Uwarunkowania prawne obszaru wspierania rodziny

Opracowanie i realizacja gminnego programu wspierania rodziny stanowi, zgodnie z *Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (t.j. Dz. U. 2020 r., poz. 821), zadanie własne gminy. W świetle art. 176 pkt 1 tejże ustawy, program powinien mieć trzyletni horyzont czasowy, natomiast zgodnie z art. 179 ust. 2 jest on uchwalany przez radę gminy, z uwzględnieniem potrzeb związanych z realizacją zadań z zakresu wspierania rodziny.

Przepisy dotyczące wspierania rodziny mają swoje źródło w *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* W świetle jej art. 18: „Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej”, natomiast zgodnie z art. 71 ust. 1 „Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych.” Wyjątkowej ochronie Rzeczypospolitej Polskiej podlegają ponadto prawa dzieci, albowiem „każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją” (art. 72 ust. 1).

Szczegółowe uregulowania dotyczące wspierania rodzin znajdują się w ustawach, wśród których w pierwszej kolejności należy wymienić przywołaną wcześniej *Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*. Preambuła tego dokumentu wskazuje, że rodzina jest „podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju, i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci”. Dokument ten został przyjęty dla dobra rodziny, jednak akcentowane jest przede wszystkim dobro dzieci, które „potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących

im praw i wolności”. W dalszej części preambuły podkreślono, iż „skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami”. Stosowanie ustawy, według art. 4, powinno uwzględniać podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do:

- 1)** wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania dziecka poza rodziną – do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka;
- 2)** powrotu do rodziny;
- 3)** utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów;
- 4)** stabilnego środowiska wychowawczego;
- 5)** kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku;
- 6)** pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia;
- 7)** ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka;
- 8)** informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości;
- 9)** ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem;
- 10)** poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej;
- 11)** dostępu do informacji dotyczących jego pochodzenia.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej określa:

- 1)** zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- 2)** zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków,
- 3)** zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,

- 4)** zasady finansowania wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- 5)** zadania w zakresie postępowania adopcyjnego.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 tejże ustawy wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji. Obowiązek ten, w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej. Realizują one ten obowiązek w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi.

Jednostkami organizacyjnymi systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej, w świetle art. 2 ust. 3 ustawy, są jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego, placówki wsparcia dziennego, organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjne ośrodki preadopcyjne, ośrodki adopcyjne oraz podmioty, którym zlecono realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Zadania własne gminy w zakresie wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej, określa art. 176 przywołanej ustawy. Są to w szczególności następujące:

- 1)** opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;
- 2)** tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
- 3)** tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:

- zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
 - organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
 - prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;
- 4)** finansowanie: podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny oraz kosztów związanych z udzielaniem pomocy, ponoszonych przez rodziny wspierające;
- 5)** współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
- 6)** sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie;
- 7)** prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę, zgodnie z art. 177 ust. 1 należy wykonywanie zadań wynikających z rządowych programów z zakresu wspierania rodziny oraz rządowego programu wsparcia rodzin z dziećmi.

Ustawa wprowadza wyraźny podział kompetencji między samorząd gminny i powiatowy w zakresie pracy z rodziną, która należy do zadań własnych gmin, oraz organizacji systemu pieczy zastępczej – co należy do zadań własnych powiatu. W systemie polityki na rzecz dzieci i rodziny, prawo dziecka do pieczy zastępczej jest prawem subsydiarnym wobec prawa dziecka do życia w rodzinie. A zatem umieszczenie dziecka w systemie pieczy zastępczej powinno być ostatecznością, po wykorzystaniu przez gminę wszystkich możliwych form wsparcia rodziny naturalnej, a celem

umieszczenia dziecka w środowisku zastępczym jest stworzenie warunków pomocy i pozytywnych zmian w rodzinie, aby dziecko (o ile jest to możliwe) mogło powrócić pod opiekę rodziców biologicznych.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest podstawowym dokumentem regulującym ten obszar polityki społecznej. Wśród pozostałych aktów prawnych, w oparciu o które są realizowane działania w ramach Programu, należy wskazać w szczególności następujące dokumenty:

- *Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (t.j. Dz.U. 2021 poz. 1119),
- *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (t.j. Dz. U. 2021 poz. 1372),
- *Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1876 ze zm.),
- *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (t.j. Dz. U. 2021 poz. 1249),
- *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 2050),
- *Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 2407 ze zm.),
- *Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”* (Dz. U. 2020 poz. 1329).

2. Zgodność z dokumentami strategicznymi

Założenia gminnych programów wspierania rodziny powinny uwzględnić kierunki regionalnej i lokalnej polityki społecznej w tym obszarze. Rodzina stanowi jeden z kluczowych obszarów oddziaływania w ramach *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*. Za cel strategiczny w tym zakresie postawiono „Wzmocnienie aktywności oraz samodzielności osób i rodzin”, natomiast cele operacyjne są następujące:

- 1)** Rozwój form wspierania rodzin, w tym z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi,
- 2)** Zapewnienie osobom i rodzinom, w tym z kręgu ryzyka socjalnego dostępu do wysokiej jakości usług społecznych.

Planowane w ich ramach działania to w szczególności wspieranie rozwoju infrastruktury na rzecz dziecka i rodziny oraz działań ukierunkowanych na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, wspieranie działań zapewniających dostęp do usług społecznych, zwiększenie integracji społeczno-ekonomicznej rodzin, rozwój pracy socjalnej, poradnictwa i streetworkingu oraz działania na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu i komunikacyjnemu rodzin.

W 2022 roku kończy się okres obowiązywania *Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022*, jednak warto przywołać jego nadal aktualne założenia. Cel główny programu to: „Stworzenie warunków do możliwie pełnego rozwoju rodziny i prawidłowego jej funkcjonowania oraz rozwoju form pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim”. Cele szczegółowe natomiast zostały określone następująco:

- I.** Wzmocnienie w prawidłowym funkcjonowaniu rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze.
- II.** Wzrost poziomu zaspokajania potrzeb dzieci, rodzin biologicznych i zastępczych
w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej.

- III.** Promowanie idei adopcji oraz zapewnienie wychowywania w rodzinie adopcyjnej dzieciom zakwalifikowanym do przysposobienia.
- IV.** Zwiększenie zaangażowania samorządów gmin i powiatów we wdrażanie form wspierania rodziny.
- V.** Poprawa infrastruktury oraz wzrost liczby kadry specjalistycznej podmiotów wspierających rodzinę naturalną i zastępczą.

Obok regionalnych kierunków polityki społecznej, które wytyczają ramy dla działań gminy w zakresie wspierania rodzin, należy również uwzględnić założenia *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Miłakowo na lata 2016-2022*. Jest to bowiem podstawowy dokument programujący cele i zadania w sferze polityki społecznej samorządu. Celem ogólnym Strategii jest „Poprawa jakości życia w Gminie Miłakowo”, a jego realizacji służy sześć celów strategicznych oraz przypisane im cele operacyjne:

- 1.** Aktywizacja i integracja społeczności lokalnej:
 - 1.1.** Wzmacnianie więzi społecznych
 - 1.2.** Aktywizowanie mieszkańców w grupach formalnych i nieformalnych
- 2.** Wspieranie aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców:
 - 2.1.** Podniesienie poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych
 - 2.2.** Kształtowanie i promowanie postaw przedsiębiorczych
 - 2.3.** Profilaktyka uzależnień
- 3.** Wspieranie rodzin w zakresie pełnienia podstawowych funkcji:
 - 3.1.** Ograniczenie skutków głównych problemów dotyczących rodzinę: bezrobocia, ubóstwa, uzależnień, przemocy
 - 3.2.** Łatwy dostęp do poradnictwa różnego rodzaju
 - 3.3.** Promowanie pozytywnych tradycji rodzinnych
- 4.** Wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży:
 - 4.1.** Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży

- 4.2.** Umożliwienie pożytecznego spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież
- 5.** Osoby starsze i niepełnosprawne są bardziej zintegrowane ze społecznością i czują się potrzebne:
 - 5.1.** Wzrost integracji społecznej osób starszych
 - 5.2.** Wzrost integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych
- 6.** Społeczność ma większe poczucie bezpieczeństwa:
 - 6.1.** Wzrost bezpieczeństwa publicznego
 - 6.2.** Większe poczucie bezpieczeństwa w rodzinach.

Niniejszy Program bezpośrednio odnosi się do dwóch celów, tj. „Wspieranie rodzin w zakresie pełnienia podstawowych funkcji” oraz „Wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży”, aczkolwiek zawarte w nim cele i działania, w sposób pośredni wpływają również na realizację pozostałych. Należy mieć również na uwadze, że horyzont czasowy Programu wykracza poza planowany okres obowiązywania Strategii, który już zbliża się ku końcowi. W przypadku aktualizacji bądź opracowania nowej Strategii należy zweryfikować zgodność obu dokumentów.

3. Diagnoza sytuacji rodzin z dziećmi w Gminie

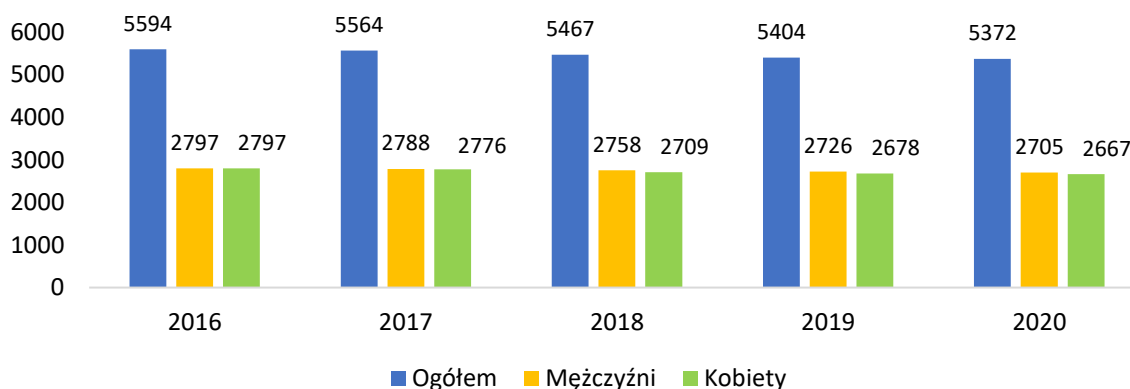
Miłakowo

Na koniec 2020 roku, według danych Głównego Urzędu Statystycznego, Gminę Miłakowo faktycznie zamieszkiwały 5 372 osoby, co oznacza spadek w porównaniu do 2016 roku o 222 osoby (o 4,0%), a w odniesieniu do 2019 roku o 32 osoby (o 0,6%).

Systematyczne zmniejszanie się liczby mieszkańców Gminy jest związane zarówno z ujemnym przyrostem naturalnym, jak i ujemnym saldem migracji. W latach 2016-2020 przyrost naturalny kształtował się w przedziale od -14 do -37, natomiast saldo migracji od -17 do -53. Wartości te oznaczają, że corocznie więcej mieszkańców umierało niż się rodziło oraz większa liczba osób wyjeżdżała z gminy niż się w niej zameldowywała.

W strukturze mieszkańców gminy według płci przeważają mężczyźni. W analizowanym okresie jedynie w 2016 roku liczba mężczyzn równała się liczbie kobiet, natomiast w kolejnych latach odsetek mężczyzn w ogólnej liczbie mieszkańców wzrósł do 50,4%.

Wykres 1. Ludność faktycznie zamieszkująca Gminę Miłakowo w latach 2016-2020

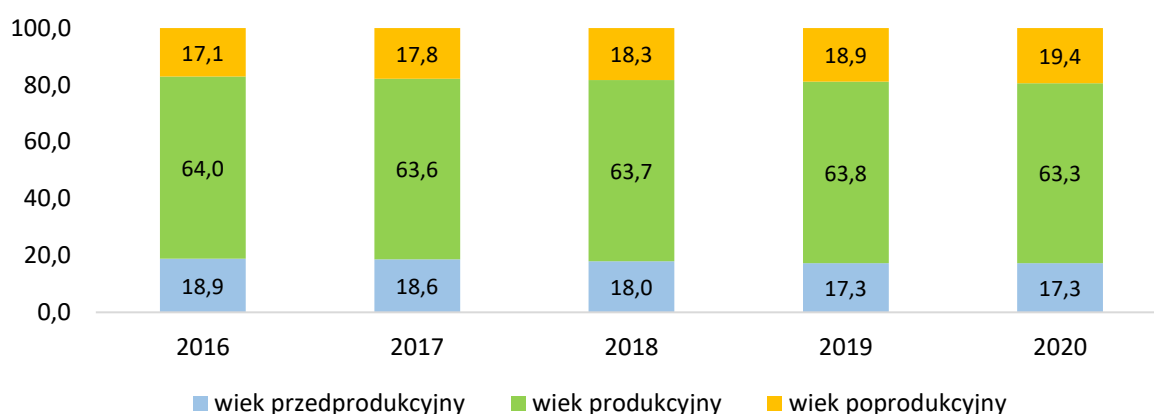

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Społeczeństwo Gminy Miłakowo wykazuje cechy *starzenia się*. W 2020 roku osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły tu 19,4% ludności i w porównaniu do 2016 roku ich odsetek w strukturze mieszkańców zwiększył

się o 2,3 punktu procentowego, natomiast w odniesieniu do 2019 roku wzrósł o 0,5 punktu. Jednocześnie zmniejszył się udział młodszych grup wiekowych – osoby w wieku przedprodukcyjnym w 2020 roku stanowiły 17,3% mieszkańców, natomiast osoby w produkcyjnym okresie życia 63,3%. Odsetki tych dwóch grup zmniejszyły się od 2016 roku odpowiednio o 1,6 i 0,7 punktu procentowego.

Wykres 2. Ludność Gminy Miłakowo według ekonomicznych grup wieku w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

W świetle danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2020 roku prawie jedną piątą (19,6%) mieszkańców Gminy Miłakowo stanowiły osoby do 19 roku życia, natomiast dzieci do 14 lat to 14,6% ludności, przy czym:

- ⇒ 3,4% to dzieci do 4 roku życia;
- ⇒ 4,5% to dzieci od 5 do 9 lat;
- ⇒ 6,7% to dzieci w wieku 10-14 lat;
- ⇒ 5,0% to młodzież od 15 do 19 roku życia.

Razem z rodzinami tworzą one grupę bezpośrednich odbiorców działań zaplanowanych do realizacji w ramach Programu.

W 2020 roku w Gminie Miłakowo 11,7% osób żyło w rodzinach objętych pomocą społeczną. Było to łącznie 628 osób w 260 rodzinach, w których świadczenia przyznano 390 osobom. W porównaniu do 2018 roku skala korzystania przez mieszkańców gminy z pomocy społecznej zmniejszyła się.

Liczba osób, którym przyznano świadczenie spadła o 45, tj. o 10,3%; liczba rodzin – o 19, tj. o 6,8%, natomiast liczba osób w rodzinach – o 92, czyli o 12,8%.

Tabela 1. Osoby i rodziny korzystające z pomocy i wsparcia w Gminie Miłakowo w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	435	433	390
Liczba rodzin	279	271	260
Liczba osób w rodzinach	720	682	628

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Miłakowie.

Zmniejszenie się liczby środowisk korzystających z pomocy społecznej było związane z jednej strony z korzystną koniunkturą gospodarczą, odnotowywaną w ostatnich latach w całym kraju i związanym z nią rozwojem przedsiębiorczości oraz powstawaniem nowych miejsc pracy. Sytuacja epidemiologiczna w 2020 roku i związane z nią ograniczenia działalności wielu branż wpłynęły na zmianę sytuacji społeczno-ekonomicznej wielu rodzin, co może skutkować zwiększeniem liczby osób korzystających z pomocy społecznej w najbliższych miesiącach.

Wśród najczęściej występujących powodów udzielania świadczeń mieszkańcom Gminy Miłakowo w 2020 roku należy wskazać następujące:

- 1)** ubóstwo (208 rodzin; 532 osoby w rodzinach),
- 2)** bezrobocie (142 rodziny; 421 osób),
- 3)** niepełnosprawność (90 rodzin; 165 osób),
- 4)** długotrwała lub ciężka choroba (66 rodzin; 141 osób),
- 5)** potrzeba ochrony macierzyństwa (36 rodzin; 191 osób), w tym potrzeba ochrony wielodzietności (33 rodziny; 181 osób),
- 6)** bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (36 rodzin; 105 osób).

Warto zauważyć, że wśród sześciu głównych powodów udzielania świadczeń mieszkańcom Gminy Miłakowo dwa są ściśle i bezpośrednio związane z funkcjonowaniem rodzin z dziećmi, tj. potrzeba ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietności oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Na sytuację rodzin w dużej mierze wpływają też ubóstwo i bezrobocie, a także niepełnosprawność czy długotrwała choroba członka rodziny. Przemoc w rodzinie nie występowała w statystykach pomocy społecznej jako powód otrzymywania wsparcia.

Tabela 2. Główne powody korzystania z pomocy społecznej w Gminy Miłakowo w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018		2019		2020	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	242	642	222	582	208	532
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	8	8	9	9	7	7
Potrzeba ochrony macierzyństwa	48	254	42	227	36	191
- w tym wielodzietność	43	238	39	216	33	181
Bezrobocie	157	478	151	427	142	421
Niepełnosprawność	86	160	92	174	90	165
Długotrwała lub ciężka choroba	83	188	73	172	66	141
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	37	116	46	128	36	105
- w tym rodziny niepełne	37	116	43	124	33	101
- w tym rodziny wielodzietne	0	0	0	0	0	0
Przemoc w rodzinie	0	0	0	0	0	0

Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	3	5	2	4	1	1
Narkomania	1	1	1	1	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	0	0	0	1	1
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	0	0	0	5	0	0
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Miłakowie.

Spośród rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Miłakowo w 2020 roku, ponad jedna trzecia (34,9%) to rodziny z dziećmi, w których funkcjonowało łącznie 841 osób. Rodziny niepełne (tj. takie w których dziecko lub dzieci są wychowywane przez jednego rodzica) stanowiły w tym czasie 16,6% wszystkich wspieranych rodzin, a funkcjonowało w nich 211 osób. Rodziny emerytów i rencistów stanowiły 15,5% ogółu.

Tabela 3. Rodziny objęte pomocą społeczną w Gminie Miłakowo w 2020 roku

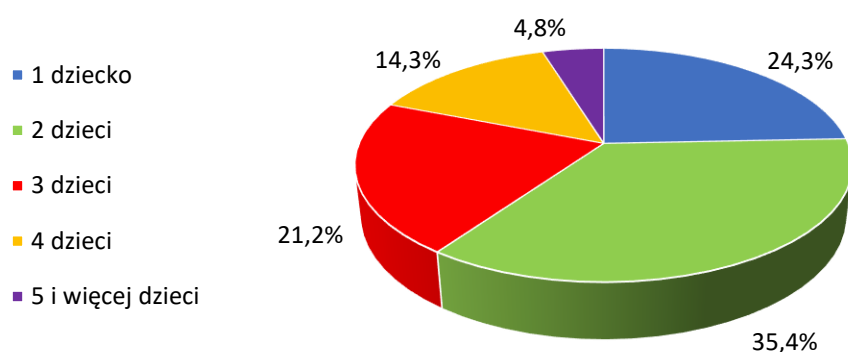
Wyszczególnienie	Liczba rodzin	Liczba osób
Rodziny ogółem	541	1 196
Rodziny z dziećmi	189	841
Rodziny niepełne	90	211
Rodziny emerytów i rencistów	84	153

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Miłakowie.

Wśród rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej w Gminie Miłakowo przeważają rodziny z dwójką dzieci, które w 2020 roku stanowiły 35,4% wspieranych rodzin.

W dalszej kolejności wskazać należy rodziny z jednym dzieckiem (24,3%) oraz z trojgiem dzieci (21,2%). Rodziny mające czwórkę dzieci stanowiły 14,3% wszystkich rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną, natomiast piątkę i więcej – 4,8%.

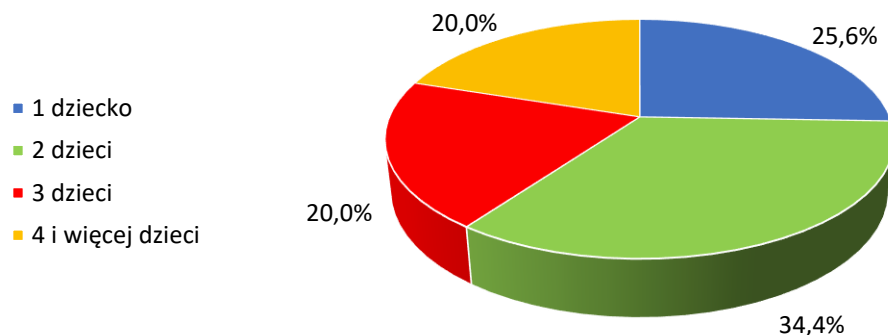
Wykres 3. Rodziny z dziećmi objęte pomocą społeczną w Gminie Miłakowo w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-03.

W 2020 roku pomocą społeczną objętych było 90 rodzin niepełnych, wśród których najwięcej było rodzin z dwojgiem dzieci (34,4%), a w drugiej kolejności z jednym dzieckiem (25,6%). Po jedną piątą (20,0%) stanowiły rodziny z trojgiem dzieci oraz z czwórką i większą liczbą potomstwa.

Wykres 4. Rodziny niepełne objęte pomocą społeczną w Gminie Miłakowo w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-03.

Wsparciu najuboższych rodzin służą działania podejmowane w ramach Programu „Posiłek w szkole i w domu”, zapewniającemu posiłki dla dzieci w szkołach, internatach i ośrodkach szkolno-wychowawczych. W jego ramach pomocą w formie posiłku objęto w 2020 roku 153 osoby, w tym 148 dzieci. Bezpośrednio do rodzin z dziećmi skierowane są dwa programy rządowe, tj. „Rodzina 500 plus” oraz „Dobry Start”. W ramach pierwszego z nich, każdemu dziecku do 18 roku życia przysługuje świadczenie wychowawcze, niezależnie od dochodu rodziny. W 2020 roku wypłacono świadczenia w formie pieniężnej na łączną kwotę 5 223 585,00 zł. W porównaniu do 2019 roku kwota ta wzrosła o 843 560,00 zł, czyli o 19,3%. Świadczenie pobierało w tym czasie 545 rodzin, czyli o 33 rodziny mniej niż rok wcześniej. Świadczenie „Dobry Start” przysługuje w wysokości 300 zł, raz w roku, na dziecko uczące się w szkole, aż do ukończenia przez nie 20 lat, bądź w przypadku dzieci niepełnosprawnych, uczących się w szkole – do ukończenia przez nie 24 roku życia. Program objął dzieci wychowujące się zarówno w rodzinach, jak i te przebywające w pieczy zastępczej. W 2020 roku wypłacono w jego ramach 651 świadczeń, natomiast ustalone prawo do świadczenia miało 437 rodzin.

MOPS w Miłakowie realizuje również wypłaty świadczeń rodzinnych. W 2020 roku średniomiesięczna liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych z dodatkami wynosiła 199, w 2019 roku było to 227 rodzin, a w 2018 roku 235 rodzin.

Istotną rolę w zakresie wsparcia rodzin odgrywa asystent rodziny, który realizując swoje zadania odpowiedzialny jest m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, polegające w szczególności na analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu roli funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy

w integracji rodziny, przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny oraz dążeniu do jej reintegracji oraz poprawy relacji z dalszą rodziną, środowiskiem sąsiedzkim oraz instytucjami. Od 1 stycznia 2017 roku, z dniem wejścia w życie ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, obszar działań asystenta rodziny poszerzył się poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia (poradnictwa) dla kobiet w ciąży i ich rodzin. W 2020 roku w Gminie Miłakowo wsparciem asystenta rodziny objętych zostało 9 rodzin, w 2019 roku było to 10 rodzin, a w 2018 roku 7 rodzin.

Zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny mogą prowadzić do konieczności objęcia dzieci opieką zastępczą. W takiej sytuacji gmina wspólnie z powiatem ponosi koszty pobytu dziecka w pieczy zastępczej – w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub placówce opiekuńczo-wychowawczej. W 2020 roku w rodzinach zastępczych spokrewnionych przebywało 6 dzieci z gminy, 3 dzieci było w Rodzinnym Domu Dziecka, a 4 przebywało w Domu Dziecka.

4. Adresaci i realizatorzy Programu

Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Miłakowo na lata 2022-2024 adresowany jest do rodzin z dziećmi, w tym w szczególności rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, a także do przedstawicieli instytucji, organizacji i służb zobowiązanych do udzielania pomocy rodzinie. Pośrednimi adresatami są również mieszkańcy gminy, reprezentujący lokalną społeczność.

Wszystkie cele i działania zaplanowane do realizacji w ramach niniejszego Programu mają służyć poprawie sytuacji rodzin z dziećmi, w tym rodzin wieloproblemowych. Aby efektywnie zapobiegać sytuacjom kryzysowym i skrajnym, w tym konieczności zabierania dzieci i umieszczenia w systemie pieczy zastępczej, a także aby zwalczać niepożądane zachowania, konieczne jest wzmacnianie kompleksowości i spójności systemu wsparcia rodzin opartego o aktywizację i rozwój zasobów lokalnych, w tym zwłaszcza różnorodnych form profilaktyki oraz dostępu do specjalistów.

Realizatorami niniejszego Programu są w szczególności:

- Urząd Miejski w Miłakowie,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Miłakowie,
- Miłakowski Dom Kultury,
- Zespół Interdyscyplinarny,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Miłakowie,
- Posterunek Policji w Miłakowie (działa w ramach struktury organizacyjnej Komendy Powiatowej Policji w Ostródzie),
- Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Jana Pawła II w Miłakowie wraz z filią Szkoły Podstawowej w Boguchwałach,
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Miłakowie.

Lokalny system wspierania rodzin uzupełniają inne instytucje. Są to w szczególności:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostródzie,

- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Morągu,
- Sąd Rejonowy w Ostródzie.

Ponadto patrząc szeroko na lokalny system instytucji, organizacji i osób działających na rzecz rodzin z dziećmi, należy uwzględnić również aktywne organizacje pozarządowe (w szczególności funkcjonujące w sferze edukacji, pomocy społecznej, bezpieczeństwa, kultury i sportu), organizacje kościelne (parafie oraz grupy parafialne), a także jednostki pomocnicze gminy – sołectwa. Rola sołtysów oraz wspierających ich osób/grup mieszkańców wiąże się w szczególności ze stymulowaniem lokalnego życia społecznego, integrowaniem społeczności lokalnej, organizowaniem działalności świetlic wiejskich, jak również reagowaniem na problemy poszczególnych rodzin.

5. Cele, kierunki i oczekiwane rezultaty działań

Część wdrożeniowa niniejszego Programu została usystematyzowana poprzez cele: główny i szczegółowe. W ramach każdego celu szczegółowego określono katalog niezbędnych działań, przy czym należy zaznaczyć, że nie ma on charakteru zamkniętego. Oznacza to, że jeżeli w trakcie realizacji Programu pojawią się inne pomysły i projekty wpisujące się w jego cele, to również powinny zostać wzięte pod uwagę.

Cel główny Programu brzmi:

Wzmocnienie samodzielności i potencjału rodzin w Gminie Miłakowo do prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych

Cele szczegółowe Programu są następujące:

- 1) Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego rodzin.
- 2) Wzmocnienie kompetencji rodziców i opiekunów w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
- 3) Zwiększenie dostępności pomocy i wsparcia dla rodzin doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
- 4) Wzmocnienie potencjału oraz współpracy osób, instytucji i organizacji zaangażowanych we wspieranie rodzin.

Poniżej przedstawiono cele szczegółowe wraz z działaniami służącymi ich realizacji. Katalog działań ma charakter otwarty, co oznacza, że jeśli zaistnieje potrzeba realizacji innych przedsięwzięć wpisujących się w poniższe cele, to nie powoduje to konieczności aktualizacji niniejszego dokumentu.

Cel szczegółowy 1.	
Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego rodzin.	
1.	Udzielanie wsparcia finansowego oraz świadczeń w naturze rodzinom i osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej.
2.	Organizowanie zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr z przeznaczeniem dla najbardziej potrzebujących rodzin.
3.	Realizowanie programów żywnościowych, w tym połączonych z edukacją osób i rodzin w zakresie zdrowego odżywiania i racjonalnego gospodarowania żywnością.
Cel szczegółowy 2.	
Wzmocnienie kompetencji rodziców i opiekunów w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.	
1.	Udzielanie informacji o instytucjach, placówkach i organizacjach pozarządowych działających na rzecz pomocy dziecku oraz rodzinie.
2.	Organizacja różnych form edukacji rodziców i opiekunów, takich jak np. „Szkola dla rodziców”, dotyczących m.in. konstruktywnego porozumiewania się z dziećmi oraz rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych.
3.	Tworzenie warunków do funkcjonowania rodzin wspierających w zależności od istniejących potrzeb.
Cel szczegółowy 3.	
Zwiększenie dostępności pomocy i wsparcia dla rodzin doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.	
1.	Monitorowanie sytuacji rodzin doświadczających dysfunkcji, a także podejmowanie działań interwencyjnych, terapeutycznych oraz kompensacyjnych, w szczególności wobec rodzin niewydolnych wychowawczo i zagrożonych odebraniem dzieci.

2.	Prowadzenie pracy socjalnej z rodzinami, w których wychowują się dzieci oraz z rodzinami biologicznymi dzieci czasowo umieszczonych w pieczy zastępczej.
3.	Wsparcie asystenta rodziny dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi oraz kobiet w ciąży i rodzin objętych Programem rządowym „Za życiem”.
4.	Zapewnienie poradnictwa specjalistycznego dla osób i rodzin doświadczających trudności bądź zagrożonych dysfunkcjami.
5.	Podejmowanie działań prowadzących do odbudowy więzi rodzinnych oraz do powrotu dzieci do rodzin biologicznych.
Cel szczegółowy 4. Wzmocnienie potencjału oraz współpracy osób, instytucji i organizacji zaangażowanych we wspieranie rodzin.	
1.	Zapewnienie specjalistom zajmującym się pracą z rodzinami doświadczającymi trudności superwizji, szkoleń oraz możliwości konsultowania szczególnie trudnych przypadków.
2.	Udział osób zaangażowanych w działania realizowane w ramach Programu w szkoleniach, seminariach, konferencjach, wizytach studyjnych i innych formach edukacji dotyczących obszaru rodzin, służący zwiększeniu ich wiedzy oraz wymianie doświadczeń.
3.	Bieżąca współpraca pomiędzy lokalnymi instytucjami i organizacjami w zakresie m.in. monitorowania środowisk zagrożonych lub dotkniętych dysfunkcjami, wymiany informacji oraz realizacji wspólnych programów i projektów.

Wszystkie działania mają charakter ciągły i będą realizowane w całym okresie obowiązywania Programu, tj. w latach 2022-2024.

Oczekiwane rezultaty podjętych działań to:

- 1)** Wzrost poczucia bezpieczeństwa socjalno-bytowego oraz stabilności rodzin.

- 2)** Wzmocnienie znaczenia roli i funkcji rodziny w świadomości społecznej.
- 3)** Zwiększenie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziców i opiekunów.
- 4)** Poprawa funkcjonowania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
- 5)** Zapewnienie kompleksowej pomocy dziecku i rodzinie w ramach lokalnego systemu usług społecznych.
- 6)** Zmniejszenie ryzyka umieszczenia dzieci w systemie pieczy zastępczej oraz ułatwienie powrotu dzieci przebywających w pieczy do ich rodzin naturalnych.

6. Monitoring i ewaluacja Programu

Monitoring *Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Miłakowo na lata 2022-2024* będzie służył odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu zostały osiągnięte zakładane rezultaty jego realizacji. Powinien być przeprowadzany corocznie przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Miłakowie na podstawie danych i informacji, będących w posiadaniu MOPS, jak również pozyskanych od poszczególnych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie Programu. Powinny to być dane roczne z uwzględnieniem ich dostępności na moment przeprowadzania monitoringu. Weryfikacji będą podlegać wskaźniki, zawarte w Karcie monitoringu, stanowiącej załącznik do niniejszego Programu.

Katalog wskaźników ujęty w tabeli obejmuje w dużej mierze wskaźniki przekrojowe, których analiza ma na celu scharakteryzowanie ogólnej sytuacji. Ma on charakter otwarty, co oznacza, że można go uzupełniać o dodatkowe wskaźniki, jeśli zajdzie taka potrzeba. Raport z monitoringu powinien zawierać również opis działań zrealizowanych w ramach Programu.

Regularna weryfikacja stanu realizacji poszczególnych zadań pozwoli uchwycić różnice pomiędzy przyjętym planem a jego faktycznym wykonaniem, przy czym analizowane powinny być informacje o charakterze zarówno ilościowym jak i jakościowym, w celu odpowiedzi na pytania: „Co, kiedy i jak zostało wykonane?”. Istotną rolę w procesie monitoringu wskaźników (podobnie jak i w trakcie realizacji zadań merytorycznych) odgrywać będzie współpraca międzyinstytucjonalna. Nie chodzi bowiem tylko o pozyskanie danych niezbędnych do określenia stanu osiągniętych wskaźników, ale również o wspólną ewaluację jakości podejmowanych działań.

7. Źródła finansowania Programu

Działania zaplanowane do realizacji w *Gminnym Programie Wspierania Rodziny w Gminie Miłakowo na lata 2022-2024* będą finansowane z różnych źródeł, w tym ze źródeł krajowych, unijnych, a także grantów i środków prywatnych.

Głównym źródłem będzie budżet Gminy Miłakowo. W świetle art. 7 *Ustawy o samorządzie gminnym* do zadań własnych gminy należy bowiem zaspokajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty, w tym m.in. w sprawach pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, gminnego budownictwa mieszkaniowego, edukacji publicznej, kultury, polityki prorodzinnej czy bezpieczeństwa obywateli. Zadania te, bezpośrednio lub pośrednio odnoszące się do wsparcia rodzin, wykonywane są przez jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy jako ich zadania statutowe.

Środki na realizację zadań Programu będą pochodzić również z budżetu państwa. Część z nich trzeba będzie pozyskać startując w konkursach, ponieważ w tej kategorii mieszczą się programy rządowe oraz programy ministerstw. Są to zarówno konkursy dostępne dla jednostek samorządu terytorialnego, jak i dla organizacji pozarządowych.

Istotne źródło finansowania będą stanowić także środki z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu regionalnym, w tym szczególności w obszarze włączenia społecznego czy edukacji. Uruchomienie pierwszych konkursów może nastąpić prawdopodobnie w 2022 roku, wtedy też będzie znany już ostateczny kształt regionalnego programu operacyjnego.

Ważnym źródłem finansowania będą dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora, w tym programy rządowe i ministerialne oraz programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego. Uzupełnienie mogą stanowić również środki prywatne pochodzące z fundacji, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne. W zależności od specyfiki danego

programu pomocowego bądź funduszu, realizatorami projektu mogą być podmioty ekonomii społecznej. Nieodzowna będzie więc współpraca gminy z lokalnymi partnerami oraz generowanie potencjału w postaci partnerstw międzysektorowych.

Załącznik 1.

KARTA MONITORINGU **Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie** **Miłakowo** **na lata 2022-2024**

..... ROK

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość
I.	1. Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej 2. Liczba rodzin 3. Liczba osób w rodzinach	
II.	1. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego 2. Liczba osób w rodzinach	
III.	1. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa 2. Liczba osób w rodzinach	
IV.	1. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu przemocy w rodzinie 2. Liczba osób w rodzinach	
V.	1. Liczba rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną 2. Liczba osób w rodzinach	
VI.	1. Liczba rodzin niepełnych objętych pomocą społeczną 2. Liczba osób w rodzinach	
VII.	1. Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny 2. Liczba zatrudnionych asystentów rodziny	
VIII.	1. Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej na koniec roku	

Opracował(a).....

Zatwierdził(a).....